

rištenje masovnih medija. U njegovu nastajanju sudjelovalo je svih troje autora, a čine ga sljedeća potpoglavlja: *Tisak za mlade*, *Radio*, *Televizija* i *Kompjutor*. Među djecom je, kao i u drugim dobnim skupinama, najučestalije gledanje televizije, slijedi slušanje radija, pa čitanje tiska za mlade, dok je korištenje kompjutora na posljednjem mjestu. Između ostalih zanimljivih rezultata koji se odnose na načine korištenja ova četiri medija, istaknimo onaj prema kojemu djeca najviše gledaju programe za odrasle, posebno programe s elementima uzbuđenja. S druge strane, programi koji su kreirani za djecu, postižu nisku stopu gledanosti.

Jednako je zanimljiv i rezultat koji opisuje povezanost duljine gledanja i funkcije televizije. Ako djeca televiziju gledaju kratko, tada preferiraju edukativne sadržaje, a ako je gledaju više od tri sata na dan, najčešće odabiru zabavne sadržaje. Znakovit nalaz istraživanja jest i onaj koji identificira spol djeteta kao najizrazitije diskriminatorno obilježje s obzirom na načine korištenja televizije – kako u ravni izloženosti televiziji tako i u ravni odabira programa.

Ostala sociodemografska obilježja ispitanika pokazala su se značajnijima u analizi načina korištenja drugih promatranih medija, poglavito kompjutora.

Zaključna razmatranja, posljednje poglavlje knjige *Djeca i mediji*, posvećena su sumiranju dobivenih rezultata istraživanja. Autori naglašavaju kako istraživanje nije prepoznalo ni jedan socijalizacijski agens koji bi značajnije pridonio medijskom odgoju djece, posebno se osvrćući na odgojne potencijale roditelja i obrazovnih ustanova. U tom pogledu, autori zagovaraju stajalište prema kojem je uspjeh izvjesniji ako medijski odgoj djece preuzmu roditelji, nego što bi to mogla škola.

Uopćeno govoreći, knjiga *Djeca i mediji* predstavlja pionirsko istraživanje o ulozi medija u svakodnevnom životu djece, izvršena u hrvatskim uvjetima, te kao takvo predstavlja kvalitetnu osnovu za daljnja istraživanja u ovom području. Nadalje, istraživanje ukazuje na potrebu vođenja osnovnoškolske djece kroz medijske sadržaje, kako bi njihovi odgojno-obrazovni i socijalizacijski potencijali bili kvalitetnije iskorišteni. Istraživanje je također ukazalo i na sve slabiju granicu između “dječjih” i drugih medijskih sadržaja.

Rezultati ovoga istraživanja govore u prilog opravdanosti napora uložениh u uvođenje medijskog odgoja i medijske kulture u rad s djecom od najranije dobi. S time u vezi, ohrabruje i uvođenje poglavlja *Djeca i mediji* u revidirani **Nacionalni program djelovanja za djecu**, što predstavlja početni korak u toj vrsti odgoja djece.

Dejana Bouillet

THE PRICE OF VIRTUE: THE ECONOMIC VALUE OF THE CHARITABLE SECTOR

Vivien Foster, Susana Mourato, David Pearce, Ece Özdemiroğlu

Cheltenham: Edward Elgar, 2001.

Ova se knjiga bavi veoma suvremenom temom – procjenom gospodarske vrijednosti neprofitnog sektora. Knjiga se sastoji od tri dijela. Prvi dio, *Mjerenje gospodarske vrijednosti neprofitnog sektora*, čini i najveći dio knjige. Problem koji se ovdje razmatra konceptualno se utemeljuje u činjenici da neprofitni sektor, isto kao i profitni, ima svoj *in-put* kao i *out-put*. Vrijednost se u gospodarskom sektoru određuje cijenom koja se postiže na tržištu. Neprofitni sektor pruža usluge uz velike subvencije ili korištenjem volonterskog rada. Stoga se javljaju problemi u procjeni vrijednosti takvih doprinosa. Neprofitni sektor doprinosi izgradnji socijalnog kapitala, te na taj način doprinosi ozračju gospodarskog razvoja, a što je i opet teško mjerljivo. Međutim, bez mjerenja *out-puta* ne može se na zadovoljavajući način govoriti o učinkovitosti neprofitnog sektora. Mjerenje *out-puta* znači usmjerenost na korisnike programa, bili oni beskućnici ili neka druga ciljana skupina. Time na strukturu sektora utječu neki netržišni faktori. Uzimajući u obzir navedena ograničenja, u knjizi se razvija metodologija vrednovanja *out-puta* neprofitnog sektora.

U svojim priložima autori analiziraju postojeće indikatore koji upućuju na veličinu neprofitnog sektora. Središnji problem je mje-

renje dohotka neprofitnog sektora, koji dolazi iz različitih izvora. Privatni dohodak u neprofitnom sektoru dolazi iz članarina, prodaje robe, naknada za usluge i prihoda od kamata. Privatna davanja neprofitnom sektoru kategoriziraju se u tri glavna oblika: davanja građana, poduzeća i zaklada. Ova davanja mogu biti u novcu, robi ili u volonterskom radu. Pritom je značajna treća vrsta prihoda – dotacija koju osigurava vlada kao izvjesno uravnoteženje u odnosu na prethodna dva izvora prihoda. Značajan indikator su i mjere potrošnje – davanja potpora i usluga, koje se objavljuju za veće neprofitne organizacije u V. Britaniji.

Nadalje, autori se bave analizom socijalne ekonomije, odnosno dobrobiti u društvu. Autori koriste Benthamitevu socijalnu funkciju, prema kojoj je promjena ukupne socijalne politike jednaka ukupnim socijalnim potporama, minus ukupni socijalni troškovi.

Poseban tematski okvir odnosi se na koristi koje ima opća javnost od neprofitnog sektora, koji je svojim aktivnostima prikupljanja sredstava i volontiranja premrežio cijelo društvo. Iznose se rezultati empirijskih istraživanja o spomenutim aktivnostima te se testiraju različiti pristupi mjerenjima.

U posebno opsežnoj analizi izlaže se problem koristi što je imaju korisnici neprofitnih usluga. Analizira se primjer složenoga socijalnog problema beskućništva, i smještaja u hostele kao usluga neprofitnog sektora. Prilikom primjene ekonomske analize na ovaj problem, javlja se više metodoloških poteškoća.

Koristi od volonterskog rada dosada su u više navrata istraživani i kvantificirani kao doprinos neprofitnom sektoru. Volonterstvo nedvojbeno doprinosi povećanju resursa kojima raspolažu neprofitne organizacije. Dosadašnje su kvantifikacije mjerile volonterstvo uglavnom u smislu broja radnih sati, te su isto uspoređivali sa satnicom formalno zaposlenih. Međutim, u mjerenju volonterstva postoje neke metodološke dvojbe. Stoga autori opsežno izlažu metodu računanja cijene rada volontera.

Na kraju prvog poglavlja autori se bave temom agregatnih koristi od neprofitnog sektora. Izvodi se formula ukupne socijalne vrijednosti, koju čine izravne potpore korisnicima, koristi cijele javnosti i koristi volontera. Izravne potpore korisnicima teško je mjeriti, jer se ne plaća cijena usluga. Na osnovi toga računa se ukupna socijalna cijena. Za razliku od dosadašnjeg deskriptivnog pristupa, autori su

razvili matematičke formule za računanje učinkovitosti neprofitnog sektora.

U drugom poglavlju, *Oснаženje ekonomske vrijednosti neprofitnog sektora*, autori se bave poreznim poticajima za davanja u općekorisne svrhe, te modelima prikupljanja sredstava, a obrađuju se i ciljanim skupinama donatora.

Prije svega, iz američkih se istraživanja zaključuje da su davanja i volontiranja elastična u odnosu na cijenu i dohodak. Sve se svodi na činjenicu da filantropija ima svoju ekonomsku pozadinu. Opsežna istraživanja pokazuju da porezni poticaji u općekorisne svrhe imaju značajne učinke na povećanje resursa kojima raspolažu neprofitne organizacije. S druge strane, učinkovit neprofitni sektor može pokrenuti dodatne donacije. Isto tako, volonterstvo se može potaknuti vrijednim projektima u koje su uključeni volonteri. Jasno, takva očekivanja i zahtjeve teško je staviti u matematičke modele.

Važan problem neprofitnih organizacija su napori i ulaganja radi prikupljanja sredstava. Izravna metoda komunikacije, licem u lice, daje bolje rezultate u prikupljanju sredstava od metode prikupljanja sredstava s udaljenosti, bez neposrednog susreta s donatorom. Ovaj je rezultat posredovan nizom drugih čimbenika. Primjerice, tu se ubraja broj susreta s donatorom, kvaliteta komunikacije te populacija kojoj se obraćamo.

Kao izvjestan teorijski okvir izlaže se koncept socijalnog kapitala, povezan s teorijom održivoga razvoja. Socijalni kapital snažan je čimbenik održivoga socijalnog razvoja. Socijalni kapital, kao odnos među pojedincima, institucijama te između institucija i pojedinaca, čini važnu osnovu i okvir u kojem je moguće ostvariti neke socijalne akcije. Autori se pozivaju na Putnama i Fukuyamu koji su aktualizirali razinu povjerenja i uzajamnosti u zajednicama, kao poželjan okvir za gospodarski razvoj. Pozivajući se na različite autore, izlažu se tri koncepta socijalnog kapitala.

Poseban doprinos ove knjige povezan je s raspravom o indikatorima socijalnog kapitala te s vrednotom darivanja (doniranja). Autori zaključuju da je socijalna integracija pozitivno povezana s gospodarskim rastom. Međutim, teško je prihvatljiva opća teorija koja povezuje socijalni kapital i ekonomski razvoj. Očita je činjenica da u razvijenim zemljama više daju oni koji imaju što dati. Dakle, daju predstavnici srednjih slojeva.

U knjizi se zaključno raspravlja o implikacijama pojedinih javnih politika, koje bi računale sa značajnijim udjelom neprofitnog sektora u njihovim djelatnostima. Ako se računa s javnim sektorom okrenutim korisnicima, onda je uloga organizacija civilnog društva nezamjenljiva. Istraživanja pokazuju da su korisnici usluga ovoga sektora spremni platiti više.

Efikasnost i efektivnost javnog sektora sve se više preispituju. Probleme tromosti i birokratizacije javnog sektora moguće je prevladati poticanjem razvoja neprofitnog sektora. Doprinosi građana i gospodarskog sektora veoma su važni i doprinose izgradnji socijalnog kapitala. U tom smislu potrebno je povećati porezne poticaje za davanja u općekorisne svrhe, povećati dotacije koje daje vlada, te povećati napore u prikupljanju dodatnih sredstava.

Ova je knjiga veoma vrijedan doprinos istraživanju ekonomske vrijednosti neprofitnog sektora. U njoj se nastoji problematizirati i mjerjenje građanskih vršina, što je u gospodarskom smislu teško mjerljivo, ali ima sasvim jasan doprinos održivom socijalnom razvoju i gospodarskom prosperitetu. Prigovori koji bi se uputili autorima knjige odnose se na činjenicu da su uglavnom korištena britanska i američka iskustva u neprofitnom sektoru. Zbog tradicije i prirode socijalnih režima u ovim zemljama, može biti postavljeno i pitanje primjenljivosti ovih istraživanja u drugim zemljama.

Ipak, svakome tko se zanima za sveobuhvatne probleme razvoja neprofitnog sektora, posebno onima koji bi se htjeli baviti pitanjima gospodarskih pokazatelja neprofitnog sektora u Hrvatskoj, ova se knjiga preporuča kao nezaobilazna literatura.

Gojko Bežovan

EUROPEAN WELFARE FUTURES Towards a Theory of Retrenchment

Giuliano Bonoli, Vic George,
Peter Taylor-Gooby

Polity Press, 2000.

Socijalna politika jedna je od najpropulzivnijih društvenih disciplina sadašnjice, a da je tome tako govori i nepregledan niz novih knjiga iz ovog područja. Vrlo je teško, stoga, među mnogobrojnim novim naslovima izabrati one najzanimljivije za prikazivanje hrvatskim čitateljima. Premda je izbor uvijek subjektivan, mišljenja sam da bi upravo ova knjiga mogla polučiti "izborni konsenzus". Riječ je, naime, o sustavno napisanoj knjizi koja pregledno analizira sva najvažnija socijalno-politička pitanja sadašnjice, razmatra različite teorije i pristupe te daje svoj uvid u mnoge dileme. Oni koji nemaju prilike pratiti recentnu literaturu njome se mogu poslužiti kako bi popunili praznine, a onima informiranijima ona pomaže u sustavnoj klasifikaciji različitih pristupa, odnosno sagledavanju njihovih različitih komponenti.

Knjiga je podijeljena u 8 poglavlja. U prvom, uvodno-didaktičkom poglavlju (*Explanations of the Growth of State Welfare*), opisuju se različite teorije razvitka državnih socijalnih programa u 20. stoljeću te se postavlja pitanje u kojoj mjeri te teorije mogu adekvatno opisati recentne promjene u socijalnim politikama. Koje su to recentne promjene, objašnjava se u drugom poglavlju (*New Directions in European Welfare Policy: From Decommmodification to Recommodification*). Neovisno o tome na koji način promatrali i ocjenjivali suvremene socijalne trendove očito je riječ o nizu reformi koje poduzimaju gotovo sve europske zemlje. Autori detaljno opisuju najnovije promjene u mirovinskom osiguranju, zdravstvenoj skrbi, osiguranju od nezaposlenosti. Primjerice, u mirovinskom području, UK je već za vrijeme vlasti M. Thatcher započelo s indeksacijom mirovina samo prema inflaciji što je, primjerice, bazičnu mirovinu smanjilo s 32% prosječne plaće 1983. godine na 22% deset godina kasnije. Od 1986. ohrabruje se izlazak iz tzv. državne na zaradama zasnovane sheme (SERPS) k privatnom osiguranju, a to je do 1993. godine učinilo 5 milijuna zaposlenika.